М.Я.Нагірняк,
к.і.н., доцент, ЛДУ БЖД
Н.І.Мачинська,
к.пед.н., доцент, ЛДУ ВС

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРИНЦИПИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Формування нової еліти – інтелектуальних і духовних лідерів нації, які зможуть забезпечити органічне входження України у європейське освітнє поле, вимагає оновлення змісту освіти, впровадження ефективних педагогічних технологій, створення нової системи методичного та інформаційного забезпечення вищої школи.

В розробці нової концепції змісту освіти, навчання та професійної підготовки фахівців всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів можливий лише один шлях – інноваційний. Ознаками інноваційно-освітньої системи є, зокрема, нова ідеологія педагогічної взаємодії суб'єктів навчального процесу. До інноваційних методів навчання слід віднести дистанційну форму навчання як таку, що створює можливості навчання засобами телекомунікації.

Офіційне визнання терміну "дистанційне навчання" відбулося в 1982 році, коли Міжнародна Рада з кореспондентської освіти змінила свою назву на Міжнародну Раду по дистанційному навчанню.

В Україні поняття дистанційного навчання належить до тих дидактичних понять, місце яких серед дидактичних категорій не є суворо визначеним. Цьому сприяла відсутність до недавнього часу єдиної концепції дистанційного навчання. У даний момент існують різні погляди на дистанційне навчання – від його абсолютизації як нової універсальної форми навчання, здатної змінити традиційну модель, до технології комплектування засобів і методів передачі навчальної інформації. Багато дослідників стверджують, що термін "дистанційне навчання" означає таку організацію навчального процесу, в ході якого викладач розробляє навчальну програму, котра в основному базується на самостійному навчанні студента. Таке середовище навчання характеризується тим, що студент,

переважно, а деколи і зовсім, відокремлений від викладача в просторі або в часі; водночас студенти і викладачі мають можливість вести діалог між собою за допомогою засобів телекомунікації. Дане визначення підкреслює аспект самостійності студента в процесі дистанційного навчання, а також його фізичну і тимчасову віддаленість від викладача.

Одночасно змінюється роль і вимоги до викладача, який орієнтує студентів на самостійний творчий пошук інформації. Викладач дистанційних курсів повинен мати універсальну підготовку – володіти новітніми педагогічними, інформаційними та телекомунікаційними технологіями, бути психологічно підготовленим до роботи зі студентами у новому навчально-пізнавальному середовищі.

Область можливого застосування дистанційного навчання досить широка: від суцільних спеціальностей та окремих курсів до фрагментів під час різних видів занять. Тому дистанційне навчання розглядається науковцями як включення в навчальний процес інформаційно-освітньої системи віддаленого доступу, заснованої на сучасних інформаційних технологіях.

Американські спеціалісти з проблеми дистанційного навчання вважають, що дистанційне навчання, в найбільш широкому розумінні, це “інструкції до навчання, які передаються на відстані одному або багатьом індивідам, які знаходяться в одному або декількох місцях”.

Українські спеціалісти при створенні Українського центру дистанційної освіти погодилися під дистанційною формою навчання розуміти таку форму, яка використовує глобальні комп’ютерні комунікації типу Інтернет і базується на індивідуальній роботі студентів з чітко підібраним навчальним матеріалом та активному спілкуванні з викладачами та іншими студентами.

Перевагами дистанційного навчання над стаціонарним та заочним навчанням є: оперативність, інформаційність, комунікаційність, педагогічне значення, психологічний вплив, економічність, ергономічність.

Головне в дистанційному навчанні – це особиста орієнтація на освіту. Процес навчання спрямовує студентів до творчого пошуку інформації, вміння самостійно здобувати необхідні знання та застосовувати їх у вирішенні практичних завдань з використанням нових телекомунікаційних технологій. Використання таких засобів дистанційного навчання, як дискусійні форуми, обговорення засвоєного матеріалу в електронних мережах, списки розсилки, створює нове навчальне середовище, в якому студенти відчувають себе невід'ємною частиною навчального колективу, що посилює мотивацію до навчання.

Особливостями дистанційної форми навчання у порівнянні з традиційною звично вважають:

1. Гнучкість. Студенти не відвідують регулярних занять у вигляді лекцій та семінарів, а працюють у зручний для себе час у та зручному місці. Кожний може вчитися стільки, скільки йому особисто необхідно для засвоєння. Викладення матеріалу курсу здійснюється з урахуванням рівня підготовки та здібностей студентів.

2. Паралельність. Навчання може здійснюватися у процесі поєднання основної професійної діяльності з навчанням або одночасне навчання у двох навчальних закладах.

3. Асинхронність. В процесі навчання і той, хто навчає, і той, хто навчається можуть реалізовувати технологію навчання і учіння незалежно в часі та в зручному темпі.

6. Масовість. Кількість студентів дистанційної форми навчання не чітко визначеним параметром. Будь-яка кількість студентів може мати доступ до багатьох джерел та великого обсягу навчальної інформації, а також одночасно спілкуватися один з одним і з викладачем через засоби інформаційних технологій.

7. Рентабельність. Під цією особливістю розуміється економічна ефективність дистанційного навчання

8. Статус викладача. Мова йде про нову роль викладача, коли він виконує такі функції, як координація пізнавального процесу, корекція курсу, який вивчається, консультування, керівництво навчальними проектами і т.д.

9. Статус студента. Для того, щоб пройти дистанційне навчання, від слухача вимагається виняткова вмотивованість, самоорганізація, працелюбність і необхідний початковий рівень освіти.

Беручи до уваги, що дистанційне навчання носить особистісно-орієнтований характер, доцільно визначити такі педагогічні принципи впровадження дистанційної системи освіти:

- продуктивна орієнтація навчання;
- індивідуалізація дистанційного навчання;
- доступність змісту освіти та навчального процесу;
- пріоритет діяльнісного змісту перед інформаційним;
- інтеграція педагогічних і телекомунікаційних технологій;
- оптимальне поєднання очних і дистанційних форм діяльності студентів;
- принцип дієвих критеріїв оцінки.

Таким чином, докорінно міняється психологія студента: він працює цілеспрямовано, активно, ініціативно. Міняється місце студента в навчанні: навчання переростає в самонавчання, самоосвіту, перетворюючи студента із об’єкта в суб’єкт цього процесу. Міняється психологія викладача: він перестає бути ретранслятором знань на лекціях, має можливість попрацювати з кожним студентом індивідуально в консультаційні години. Студенти та викладачі стають однодумцями в оцінці нових підходів до організації навчання. Дистанційне навчання за сукупністю ознак можна віднести до інноваційної форми навчання. Воно не є різновидом будь-якої іншої форми навчання, володіє низкою притаманних лише йому ознак та можливостей, може застосовуватися у всіх видах освіти, забезпечуючи при цьому розвиток творчої складової освіти, особистісну орієнтацію професійної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуревич Р. С. Концептуальні засади переходу освіти до дистанційних форм навчання / Р. С. Гуревич // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Зб. наук. пр. [Редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін]. – Вип. 8. – Київ-Вінниця : "Планер", 2005.
2. Державна програма "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006–2010 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: //zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1153-2005-%EF.
3. Дистанційне навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: //www.refine.org.ua/pageid-5109-1.html.
4. Дистанційний навчальний процес: Навчальний посібник / За ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. – К. : Міленіум, 2005.
5. Кіріленко О. Поняття "дистанційна освіта" і "дистанційне навчання" / О. Кіріленко // Педагогіка і психологія. – 2002. – Вип. 22. – С. 13-17.
6. Козлакова Г. Інформаційно-програмне забезпечення дистанційної освіти: зарубіжний і вітчизняний досвід: Монографія / Г. Козлакова. – К. : ВЦ "Просвіта", 2002. – 230 с.
7. Корсунська Н. О. Дистанційне навчання: підходи до реалізації / Н. О. Корсунська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Зб. наукових праць. – Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця, 2000. – 486 с.
8. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2003. – 216 с.
9. Национальный центр статистики образования (NCES), национальный обзор дистанционного образования [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: // nces/ed. gov/ pubs 2000/2000013/pdf.
10. Практикум дистанционного обучения / Под. ред. Кухаренко В.Н. – К.: 2003.